

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosholte, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marnelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned-Indië f9.— per jaar.
Advertentiën: 25 cent per regel.

INHOUD: Uit de Schrift: Niet kind blijven. (1 Cor. 13:11). — Kerkelijk Leven: De boodschap van Stockholm. Afzonderlijke huwelijksbevestigingen. Op dezelfde klip. Uitnodiging tot perslezing. Augustinus over het spreken van de slang. Calvijn over het spreken van de slang. Kuyper over het spreken van de slang. Bayne over het spreken van de slang. Geridderd. Het allerjongste vernis. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

UIT DE SCHRIFT.

Niet kind blijven.

Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, was ik gezind als een kind, overleide ik als een kind; maar wanneer ik een man geworden ben, zoo heb ik teniet gedaan hetgeen eens kinds was.

1 Corinthe 13:11.

De apostel Paulus past in het besluit van het hoofdstuk der liefde de wet der natuurlijke levensontplooiing toe op de gemeente van Christus in haar geestelijken levensgang.

Het leven uit Christus was daar in Corinthe ontwaakt. De buitengewone geestesgaven, welke na het groote Pinksteren nog een tijd lang zich in de gemeente des Heeren openbaarden, waren aan de gemeente van Corinthe in wonderlijken overvloed geschonken. Maar nu was er in Corinthe een zekere zelfvoldaanheid en als wrange vrucht daarvan allerlei verdeeldheid in partijschappen, naar Paulus, naar Apollos, naar Cefas, zelfs naar Christus genoemd. Bewijs, dat overvloed van geestesgaven kan gepaard gaan, met een terugwijken van de heilige liefde, zonder welke de heiligste gaven waardeloos worden.

Het kind is voldaan met kind te zijn. En nu weet ieder, wat er van wordt, als een kind onder wordt maar in grootte en ontwikkeling, naar lichaam en geest, kind blijft. Het wordt geen man, maar blijft toch ook niet kind. Het wordt een oud mannetje, caricatuur zoowel van wat het was, als van wat het had moeten worden.

Dat gevaar dreigde nu de gemeente van Corinthe. De levensgroei scheen stil te staan. Men vergat, dat al onze kennis ten deele is en ons profetieeren ten deele. Men groeide niet naar het volmaakte, als hetgeen ten deele is, zal worden te niet gedaan. Niet kind willen blijven! Groeien tot man!

* * *

Ja, als wij, grooten, ons gróót wanen, zoo groot, dat we ons niet anderen meten, wie wel de grootste en de meeste is in het koninkrijk der hemelen... dan komt Jezus, en neemt een kind, dat hoog naar Jezus óprijkt en naar wie Hem omringen. En dan ziet de Heiland naar ons met Zijn klare oog en zegt zoo onontkoombaar ernstig: „Indien gij, my, u niet verandert en wordt gelijk de kinderen, ge zult het koninkrijk der hemelen niet eens binnengaan!”

Wat in ons moet leven en moet blijven leven, is de eenvoud, de schuchterheid, de ontvankelijkheid, de ongekunsteldheid van een kind. Onze natuurlijke hoogheid, ons gróót-denken-van-ons-zelf, zou ons buiten het koninkrijk houden.

Tenietdoen hetgeen eens kinds is, wil dan ook niet zeggen, dat ge het woord van den Heere Jezus nu maar moet wegstrepen, is het niet uit uw bijbel, dan toch uit uw geloofsbewustzijn en geloofswerkzaamheid. Integendeel! Eer er van opwassen sprake kan zijn, moeten we sterven aan ons zelf. En alleen wie sterft, die leeft. Die leeft als een kind! De man moet kind worden!

Maar dat kind moet weer groeien tot man! Het mag niet kind blijven! En dat is nu geen cirkelgang! Zoodat er eigenlijk niets gebeurt! Neen, dit is juist de heilige levensactie. De man sterven tot kind! Het kind uitgroeien tot man!

De oplossing van de schijnbare tegenstrijdigheid ligt immers hierin, dat een waarachtig Christen een tweemensch is. Hij moet sterven — en leven. Afgebroken worden — en opnieuw gebouwd. Uitgerooid worden — en opwassen. Ondergaan — en opstaan. Kind worden — man worden!

* * *

Neen, het is niet goed, wanneer we blijven, wie we werden, toen we voor het eerst kinderlijk ons tot den Heere hebben gewend en het leven uit Hem in ons wakker werd. Zóó kan het niet blijven. Zóó mag het niet blijven. Wast op in de genade en kennis van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus.

Het is goed, zoo we ons kunnen herinneren, wanneer voor het eerst het evangelie tot ons kwam met Gods eigen stem voor ons eigen hart. Maar we kunnen op het vroegere niet teren. Het Woord des Heeren moet telkens nieuw voor ons zijn, het brood des levens telkens versch. Het meest smakelijke brood wordt op den duur oudbakken en onverteerbaar.

Het is goed, zoo we ons kunnen herinneren, wat het eerst is geweest ons eigen gebed, waarin ons hart bewust tot den Heere naderde. Maar er moet groei zijn en het deugt niet, als we jaren aan een oude, zelfde gebed blijven bidden.

Onze kennis van den weg der zaligheid moet, naarmate we ouder worden, zich verdiepen tot levende bezonkenheid, minder aangeleerd, méér persoonlijk, onvervreemdbaar zielsbezit.

Ons overgeleverd geloof, als toeleiding en voorbereiding menigmaal onmisbaar, moet zich in de levensontplooiing al meer verinnigen tot persoonlijke, bewuste gemeenschap met den Heere!

Het is goed, dat we spreken als een kind, gezind zijn als een kind, overleggen als een kind — zoolang we althans nog kind zijn.

Maar het kind moet groeien tot man, tot vrouw, tot mensch. Dat is de regel Gods. Uitgegroeid zullen we pas zijn, als het volmaakte zal zijn gekomen, waarin we zullen kennen, gelijk ook wij gekend zijn.

Naar dat volmaakte moeten we hééngroeien.

Ons kinderlijk spreken wordt gebrabbel, onze kinderlijke gezindheid: kinderachtigheid, onze kinderlijke overleggingen: klein bekrompen gedoe... wanneer we geen kind meer zijn.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

De boodschap van Stockholm.

Het Wereldcongres van Stockholm heeft een „Boodschap aan alle Christenen” doen uitgaan. Deze boodschap is — die lof mag er zeker niet aan worden onthouden — een meesterlijk stuk.

Door enkele sprekende passages, welke erin voorkomen, vormt zij in zekeren zin een tegenstelling met vele redevoeringen, welke er werden gehouden.

Zij kan het humanistisch karakter van het congres, dat wij moesten veroordeelen, niet veranderen. Trouwens, in haar overheerscht het humanistische timbre.

Maar een paar zinsneden doen ons toch bijzonder sympathiek aan.

B.v. deze:

„Wij erkennen, dat de wortel van alle kwaad ligt in de menselijke ziel en daarom leggen wij weer den nadruk op onze overtuiging, dat deze ziel zich moet overgeven aan den heiligen en hoogen wil Gods. Wiens dienst volkomen vrijheid betekent. Zelfs christelijke ideeën en idealen kunnen de wereld niet helpen, als zij gescheiden zijn van hun persoonlijke bron in den Vader onzes Heeren Jezus Christus en indien zij zeiven niet verwerkt zijn in het persoonlijke leven van den geloovige.”

En niet minder:

„Onder het kruis van Jezus reiken wij elkander de hand. De Goede Herder moet sterven om de verstrooide kinderen Gods te verzamelen. In den gekruisigden en verzezen Heer alleen ligt 's werelds hoop.”

Nu willen wij ook hierbij geen oogenblik de nuchtere werkelijkheid vergeeten.

De deelnemers aan dit Congres waren voor een belangrijk deel modernistische theologen.

Dat is juist een van de smetten, welke deze vergadering aankleefden, en welke deelneming van werkelijk belijdende kerken (of wil men: belijdeniskerken) al bij voorbaat onmogelijk maakte.

Het is bekend, hoe veel modernistische theologen zich bij voorkeur van orthodoxe termen bedienen of er zich anders gemakkelijk bij neerleggen.

Doch zij geven er een anderen inhoud aan.

Wanneer dan ook bovengeciteerde passages hun goedkeuring hebben weggedragen, beteekent dit niet, dat de afgevaardigden van het Congres daarover eenstemmig dachten.

Zelfs modernisten spreken van den gekruisigden en opgestanen Heer.

Innerlijke eenheid drukt deze formule dan ook niet uit.

Niettemin ligt er iets merkwaardigs in, dat modernisten, als zij zich tot het volk wenden, eigenlijk de orthodoxe terminologie niet kunnen missen.

Bewust of onbewust erkennen zij daardoor de orthodoxie als hun meerdere.

Dat de modernisten op het Congres ook dit deel van de Boodschap hebben geaccepteerd, moet zeker worden toegeschreven aan hun elastischen nittelegkunde, maar houdt tevens een compliment voor de orthodoxie in.

Dit geldt evenzeer van een uitspraak als „Eigen-dom moet als een rentmeesterschap beschouwd worden, waarvan rekenschap aan God moet worden afgelegd”.

Nog eens: de waarde van deze zinsneden mag niet overdreven worden. Een aanhanger van de Ritschiansche theologie, de theologie, die van het humanisme is doorzuurd, kan ze zonder bezwaar onderschrijven. Ze maken ook het feit, dat het Congres zoo goed als geheel was gewijd aan den mensch en zijn idealen voor het Diesseits niet ongedaan.

Maar het aangename van haar klank ontveinen we niet, al zijn we uiteraard met klanken niet tevreden.

Overigens hopen we, dat dit Congres nog indirect, door de kennismaking van hen, die onverkort de waarheid Gods belijden, en uit onderscheiden werelddeelen kwamen, zegenrijke gevolgen zal hebben.

Als ontmoetingsplaats blijft zulk een Congres, niet voor onze kerken natuurlijk, maar voor partikulieren, altijd van belang.

Afzonderlijke huwelijksbevestigingen.

Uit de Gereformeerde leer van het genadeverbond vloeit voort, dat de kerk bij de huwelijksluiting ongemeen belang heeft.

Het zou normaal zijn, wanneer het gevoelen van dit belang zich uitte in belangstelling.

Dit is echter in den regel niet het geval.

Hoewel de huwelijksbevestiging bij ons plaats vindt in een Dienst des Woords, is de opkomst van de gemeente meestal gering.

In grootere kerken gebeurt het wel, dat er zelfs geen twee ouderlingen bij tegenwoordig zijn om toezicht te houden op de leer.

Behalve de naaste verwanten en goede kennissen, komt soms geen enkele belangstellende de kerkdeur binnen.

Het gevoel van ongezelligheid, van kilheid, dat een holle ruimte met een handje vol menschen erin, over iemand brengt, valt ten slotte nog te overwinnen.

Maar het besef, dat wij hierin toch zeker al zeer ver beneden het ideaal blijven, niet.

Wij staan hier voor iets abnormaals in ons kerkelijk leven.

Hoe hierin normaliseerend te werken, mag wel een pijnlijke vraag heeten.

Dat zal ook de commissie, welke door de classis Hallum benoemd werd om te rapporteeren over de kwestie, hoe meerdere belangstelling van de zijde der gemeente bij kerkelijke huwelijksbevestigingen kan worden verkregen, wel ondervinden.

In sommige streken van ons land bestaat of bestond althans tot voor korten tijd de gewoonte

om de kerkelijke huwelijksbevestiging op den Zondag te stellen. Wanneer in de week het burgerlijk huwelijk gesloten werd, gingen bruid en bruidegom ieder weer naar het ouderlijk huis, om eerst na de kerkelijke bevestiging de gemeenschappelijke woning te betrekken.

Daar doet of deed zich dan ook het bezwaar niet gevoelen.

Het goede daarin mag niet worden miskend. Maar of zulk een regeling voor heel het land kan worden aanbevolen, moet worden betwijfeld.

Uit praktische overwegingen is er veel voor te zeggen, dat het burgerlijk huwelijk en de kerkelijke huwelijksbevestiging op één dag worden voltrokken. Ook ideële motieven kunnen daarvoor worden aangevoerd.

Het natuurlijke en het geestelijke behoren voor ons niet ver van elkander te liggen, maar palen aan elkander. Ja, het laatste moet het eerste doortrekken. Wanneer men dit ook in den tijd der beide huwelijksplechtigheden laat uitkomen, geeft dit een schoone symboliek.

Hoewel we dan over die gewoonte allerminst den staf wenschen te breken, kunnen we haar toch ook niet als een ideaal aanprizen.

Nog minder komt daarvoor in aanmerking de vroegere usantie in sommige groote stadskerken om huwelijken van minvermogenenden in de gewone „weekbeurten“ te bevestigen, terwijl zij, die het betalen konden, een aparte trouwbeurt op elk begerd nur in den middag konden koopen.

Zijn we wel ingelicht, dan is dat thans overal afgeschaft.

Gelukkig.

Want het was een wantoestand.

Het bracht het Mammonisme in de kerk.

Maar hoe dan meerdere belangstelling te wekken?

Men kan de gemeente vermanen om bij de huwelijksdiensten trouwer op te komen.

Misschien helpt dat iets.

Aan den anderen kant echter kan ook weer van de gemeente niet worden gevergd, dat men zijn arbeid zal verzuimen om de huwelijksbevestiging bij te wonen.

De commissie van de classis Hallum zal daarom onzen kerken een dienst bewijzen, wanneer zij een doeltreffende regeling ontwerpt.

Toch zou er in groote-stads-kerken wel een stap in de goede richting kunnen worden gedaan.

Daar gebeurt het, dat, vooral in de huwelijksmaanden bij uitnemendheid, soms vier tot zes bevestigingen achter elkaar in hetzelfde kerkgebouw plaats hebben.

De huwenden zijn er aan gewoon geraakt, dat voor elke bevestiging een afzonderlijke beurt wordt gereserveerd.

Het is een soort privilege geworden, dat men zich niet gaarne laat ontnemen.

Evenwel mag de vraag weleens gesteld of voor zulke afzonderlijke bevestigingen wel een afdoende reden kan worden opgegeven.

Men zal daar dunkt ons tevergeefs naar moeten zoeken.

Wat men voor den een of anderen predikant voorkeur heeft, mag toch geen doorslag geven.

Trouwens, daar zit het 'm niet enkel in. Want dezelfde predikant heeft soms twee of drie huwelijken achter elkander te bevestigen.

Bij het heilig Sacrament van den Doop denken onze Gereformeerden er niet aan voor ieder kind een afzonderlijke Doopsbediening te begeeren.

Hoeveel te minder moest dit dan bij de huwelijksbevestiging het geval zijn, waar toch het huwelijk niet eens een sacrament is.

Is men er op gesteld, dat de predikant met de bijzondere omstandigheden der huwenden eenigszins rekening houdt, onze predikanten zijn ervaren genoeg om hiervan ook in een gemeenschappelijke huwelijksbevestiging blijk te geven.

Konden dan ook de kerken in onze groote steden ertoe besluiten om voor elken trouwdag één beurt vast te stellen, zoo ware hierna veel gewonnen.

Niet alleen zou bij meerdere huwelijken in die beurt de kerk door familieleden en vrienden beter bezet zijn, maar de kerkeraad zou ook sterker staan bij zijn opwekking tot de gemeente om, indien eenigszins mogelijk, deze diensten te bezoeken.

Hem zal echter de moed wel in de schoenen zinken om vier of meer beurten zulk een opwekking te doen uitgaan.

Zou het geen tijd worden om zich hierover eens te bezinnen?

In het eerst zullen wel eenige gevoeligheden hiertegen in verzet komen.

Maar onze menschen zijn voor overtuiging vatbaar.

Dat hebben ze meer dan eens bewezen.

Met tactische voorlichting kan een kerkeraad veel bereiken.

Alle apartjes moeten zooveel mogelijk uit ons kerkelijk leven verdwijnen.

De gemeenschap, welke in de kerk niet minder is dan een gemeenschap der heiligen eischt dat.

Met een „t is altijd zoo geweest“ zijn we niet klaar.

Wij hebben er vooral voor op te passen, dat wij geen slaven worden van de slecht.

Op dezelfde klip.

Onlangs moesten wij er den Redakteur van de Kerknieuwsrubriek in het „Handelsblad“ op attent maken, dat hij vastzat op de klip van min scherpe onderscheiding.

Thans is hij tot onzen spijt weer op dezelfde klip geloopen.

Ofschoon we in ons vorig nummer verklaarden, dat wij de kwestie-Geelkerken zelf nog altijd lieten rusten en dat wij ons daarin niet mengen vóór de kerkelijke vergaderingen haar uitspraken hebben gepubliceerd, dekreteert toch het „Hbl.“:

„De vele aanvallen op het bestuur der classis Amsterdam van de Geref. Kerken hebben er toe geleid, dat het stilzwijgen van geref. zijde is verbroken, n.l. door prof. Hepp in „De Reformatie“. Prof. H. is blijkbaar met een regelmatige verdediging begonnen.“

Het „Hbl.“ vergist zich hierin ten eenenmale. We schreven over de kwestie-Geelkerken heen. Het hart van deze kwestie roerden we niet met den top van een vinger aan.

Blijkbaar is het het blad ontgaan — en daarin heeft het lotgenooten — wat de gloeiende kern van deze kwestie uitmaakt.

Om het duidelijkheidshalve eens concreet te nemen en het te concentreren om het spreken van de slang, loopt de zaak hierover, of Dr G. leert, dat de slang in het Paradijs niet werkelijk gesproken heeft.

Daarover staat hij onder suspicie.

Dat wordt onderzocht.

Welnu, daarover n.l. of Dr G. dit leert, lieten we ons met geen woord uit.

Men kan er al onze artikelen op naslaan, ze uitpluizen, elk woord onder de loep nemen en men zal er geen zweem van vinden.

Ons blad kan zich daarover niet uitspreken, want de noodige gegevens ontbreken.

De classis heeft, gelijk men verwachten kon, deze zaak binnenskamers gehouden.

Vragen als: is Dr G. terecht suspekt verklaard?, heeft de classis op de juiste wijze haar onderzoek ingesteld?, heeft Dr G. bevredigend geantwoord? enz. zijn door ons dan ook niet aan de orde gesteld.

We missen daartoe het recht.

Eerst wanneer de classis met haar bescheiden komt, kan daarover publiek worden geoordeeld.

Tot zoolang — en mochten de omstandigheden het wenschelijk maken: nog langer — blijven we zwijgen.

Het „Hbl.“ geloove ons: geen aanvallen van buiten, hoe hevig ook, zijn in staat onzen mond open te breken.

Maar...

Buitenstaanders hebben voor de kwestie-Geelkerken een andere geschoven, die wel als de kwestie-Geelkerken wordt aangediend, maar die kwestie niet is.

Deze n.l. niet of Dr G. leert, dat de slang in het Paradijs niet werkelijk gesproken heeft, doch of het in onze Gereformeerde Kerken toelaatbaar is te leeren, dat de slang in het Paradijs niet werkelijk gesproken heeft.

Dat maakt een groot verschil.

En over die laatste vraag handelden we meermalen.

Zelfs al, toen er nog geen kwestie-Geelkerken bestond.

Modernisten en ethischen hebben haar opnieuw op het tapijt gebracht.

Zij stellen het voor als zou daarover bij de kwestie-Geelkerken moeten worden beslist.

Daarin tasten zij echter mis.

In die materie hebben onze kerken reeds een beslissing genomen bij de zaak-Netelenbos.

Die leer is in onze kerken als niet toelaatbaar verklaard.

Men sla daarvoor de Handelingen van de Generale Synode van Leeuwarden (1920) slechts op. De meening van Dr de Vrijer o.a., dat onze kerken thans op een tweesprong staan, is onjuist.

De tweesprong zijn ze al minstens vijf jaar gepasseerd.

Wanneer dan ook de kwestie-Geelkerken, wat we om veel liefs hopen, bevredigend is opgelost, dan kan men er zeker van zijn, dat de kerkelijke vergaderingen tot de overtuiging zijn gekomen, dat Dr G. de stelling, dat de slang in het Paradijs niet werkelijk gesproken heeft, niet geleerd heeft of niet meer leert, in elk geval niet leert.

Mogen we ons vleien, dat het nu voor het „Hbl.“ en anderen duidelijk is?

Uitnodiging tot persdebat.

Door meer dan één werd het odium van onwetenschappelijkheid gelegd op hen, die aannemen, dat de slang in het Paradijs werkelijk heeft gesproken.

Nu staat ware wetenschap bij den Gereformeerde hoog aangeschreven.

Het zal hem daarom sterk interesseeren, wat van de zijde der wetenschap tegen het geloof aan het spreken van de slang kan worden ingebracht.

Totnogtoe stelde men zich tevreden met luider stem het vonnis der onwetenschappelijkheid daarover uit te spreken.

Doch het bewijs bleef achterwege.

Wij noodigen dan ook die bladen, die daarin tegenover ons staan vriendelijk uit tot een persdebat.

Laten zij het stringent wetenschappelijk bewijs leveren, dat de slang in het Paradijs niet kan gesproken hebben of althans niet gesproken heeft.

Wie in naam der wetenschap het woord voert, mag hijr toch niet in gebreke blijven.

Op zuiver wetenschappelijke gronden zagen wij gaarne het onmogelijke, onwerkelijke of onhistorische van het spreken der slang aangetoond.

Wij beloven die stukken, indien ze zakelijk zijn, onverkort in ons blad over te nemen, mits ze natuurlijk geen al te buitensporige ruimte beslaan.

Maar in dit geval zullen we op een kolom niet zien.

En wil men weten, wat wij onder werkelijk spreken van de slang verstaan, opdat het debat niet op het werkelijkheidsbegrip (waarover we ook gaarne discussiëren, maar dan in een of ander tijdschrift strande?

Welnu, laat ons het zóó mogen omschrijven: dat er uit den mond van het dier geartikuleerde geluiden, heusche woorden voortkwamen, welke Eva verstond.

Mogen we ook verzoeken om, zoolang men aan deze uitnodiging niet heeft voldaan, het brandmerk van onwetenschappelijkheid in deze in den kelder te laten rusten?

Dat is niet meer dan billijk, nietwaar?

Augustinus over het spreken van de slang.

Men vraagt ons of Augustinus, Calvijn e.a. zich omtrent het spreken van de slang niet zóó hebben uitgedrukt, dat ze voor andere opvattingen ruimte laten.

Ongeveer dezelfde vraag werd ons een paar weken geleden mondeling gedaan.

Wij vermoeden eenigszins hoe deze in de wereld komt.

Men heeft hier te doen met een verkeerde werking van de zoo schoone gave der combinatie.

Met genoegen willen we echter de vraag beantwoorden en alzoo misverstand uit den weg ruimen.

Wij beginnen met Augustinus.

Deze schrijft in zijn beroemd werk „De Civitate Dei“ (De Stad Gods), boek XIV, hoofdstuk XI: „Deze (n.l. Satan) heeft daarna door boosaardige listigheid gedreven getracht in de zinnen van den mensch in te kruipen, dien hij, omdat hijzelf gevallen was benijdde, wij deze nog stond. Derhalve heeft hij in het stoffelijke Paradijs, waar behalve die twee menschen, man en vrouw, ook alle andere aardse dieren tam en zonder schade te veroorzaken woonden, uit die dieren een slang uitgekozen, dat een zeer sluw dier is en zich door zijn kronkelingen heel gemakkelijk bewegen kan, zoodat het voor hem een zeer geschikt werktuig was, om door haar te spreken. Zoo heeft hij dan door zijn tegenwoordigheid als engel en zijn zeer edele natuur die slang met zijn geestelijke boosheid zichzelf onderworpen en door haar als zijn instrument te misbruiken, bedrieglijke gesprekken door haar gevoerd met de vrouw“.

Laat dit genoeg zijn.

Augustinus geeft in dit opzicht dus geen onzeker geluid.

Calvijn over het spreken van de slang.

Nu Calvijn.

Men houde in het oog, dat hij zich vaak met ongewone scherpheid over tegenstanders uitlaat.

Heftig vaart hij dan ook uit over hen, die het spreken van de slang loochenen.

In zijn commentaar op Genesis teekent hij bij hoofdstuk 3:1 aan (gemakshalve geef ik hier de vertaling-Los):

„En zij zeide tot de vrouw. Deze plaats vallen goddelooze menschen met hun spottendheid aan, omdat Mozes een dier laat spreken, dat slechts met zijn in tweeën gespleten tong onduidelijk sist. En allereerst vragen zij, van wanneer af de dieren zijn begonnen stom te zijn, als zij toen een duidelijk en met ons gemeenschappelijk spraakvermogen hadden. Het antwoord ligt voor de hand, dat de slang niet van nature welbespraakt is geweest, maar dat, toen satan onder Gods toelating een instrument tot zijn beschikking heeft gekregen, hij ook met zijn tong woorden heeft gevormd, wat God eveneens heeft toegelaten. Ik twijfel niet, of Hevra heeft gevoeld, dat dit buitengewoon was, en daarom vernam zij des te begeeriger, wat zij bewonderde. Als zij nu fabelachtig verklaren, wat ongewoon is, zal het God daarom niet vrij staan eenij wonder te doen? Door eenig werk te openbaren, dat buiten 't gewone gebruik staat, dwingt God ons tot bewondering Zijner macht. Zoo wij onder dit voorwendsel Gods macht bespotten, omdat ze ons niet gewoon voorkomt, zijn wij dan niet meer dan onbeschaamd? Bovendien, zoo 't ongelooft schijnt, dat op Gods bevel dieren gesproken hebben, vanwaar komt bij den mensch de spraak anders, dan doordien God zijn tong heeft geformeerd? Het Evangelie verkondigt, dat zonder tong een stem van den hemel kwam om Christus' heerlijkheid te openbaren. Dit is voor het vleeschelijk verstand veel minder waarschijnlijk, dan dat uit den mond van stomme dieren woorden zijn ont-

Wat zal
vinden, da
die een Gos
steurt, moet
Zijn goe
preken, gelijk
inkt.“

Of Calvijn de
Krasser kan

Kuyper over

Wanneer men
teet, is het, a
heeft kennis g
Zoo weinig i
Hij dan zeg
„En hierop
met bespiegel
een historis
wel toe, dat g
verlokken laat,
het prijs te ge
voor „Vrees n
dat we ook m
den aan de w
deel ook wij
moet geweest
historie. Allee
historie. Een h
zulk een kort
wij gelooven v
en dat die boor
en dat toen in
gesproken is,
wordt er ons
hoorende laat
bij prijsgeving
immers de zult
begoocheling
schiedverhalen
rige opvatting
werkelijkheid.
alle historie,
straks ook d
voor u uiteen
niet, dat uw
nesis III verhu
verhaal van :
zijn weg.“

Bavinck over

Ook Bavinck
besliste stand
in zijn „De
op bl. 9:

„Het spreke
dachte gebrac
of dat altham
maar een nge
of voor den
rede, of ook
is niet aanne
onder de die
ouderstelt ee
3:11 is Paul
mythische op
ging vond,
met heel de
met de door
bovendien loo
ling ook zeer
is daarom o
echter niet t
den verhalen,
der taal had
de mensch w
is, hun namen
maar ongetw
lijke, bovena
Men geliev
beteren in 2
Wie bij Ba
vinden, komt
En dat Ba
er al zoo ar
niemand opk
Augustus,
zoo één en c
Voor eenig
hem beroeper

Geridderd.

Den nieuw
die begiftigd
Dr W. A. v
orde van Or
den wij onze
minder harte

Wanneer ik
zou ik bover
jongste vonnis
dien naam pl
op hun leer a
in 1904 opkwa
wingen van
sprekenden ti
na den heer
tische ideeën

die daarin
t een pers-
pelijk bewijs
niet kan ge-
roken heeft
woord voert,
i.

n zagen wij
of onhisto-
getoond.

zakelijk zijn,
en, mits ze
n te bestaan.
n kolom niet

er werkelijk
at het debat
over we ook
en of ander

omschrijven;
artikuleerde
amen, welke

ang men aan
het brand-
deze in den

naar?

ng.

vijn e.a. zich
t zóó hebben
tingen ruimte

us een paar

in de wereld

erkeerde wer-
ominatie.

le vraag be-
uit den weg

„De Civitate
oofdstuk XI:
r boosaardige
men van den
lat hijzelf ge-
ond. Derhalve
waar behalve
ok alle andere
hade te ver-
en slang uit-
en zich door
bewegen kan,
hikt werktuig
heeft hij dan
l en zijn zeer
estelijke boos-
haar als zijn
te gesprekken

geen onzeker

tich vaak met
ers uitaat.

hen, die het

teekent hij bij
ef ik hier de

t. Deze plaats
n spotters
en, dat slechts
nduidelijk sist
r af de dieren
n een duidelijk
praakvermogen

hand, dat de
geweest, maar
ng een instru-
regen, hij ook
md, wat God
niet, of Hera
was, en daar
wat zij bewo-
ren, wat onge-
rij staan eenig
te openbaren.
t, dwingt God
Zoo wij onder-
ten, omdat ze
dan niet meer
t ongeloflijk
gesproken heb-
ch de spraak
g heeft gefor-
at zonder toeg
Christus' heer-
het vleeschelijk
t, dan dat wij
orden zijn ont-

Wat zal dus de overmoed der goddeloozen

er vinden, dat der spotters waardig is? Kortom,

die een God in den hemel stelt, Die de wereld

geeft, moet Hem ook de macht toekennen, om

Zijn goetvinden stomme dieren te leeren

spreek, gelijk Hij soms sprekende menschen stom

maakt."

Of Calvijn de kwestie dus kende!

Krasser kan men zich bijna niet uitspreken.

Kuyper over het spreken van de slang.

Wanneer men het onderstaande citaat van Kuyper

leest, is het, alsof hij van de laatste persuitingen

heeft kennis gehad.

Zóó weinig is deze kwestie veranderd.

Hij dan zegt in „E Voto" bl. 44 (uitgave-Kok):

„En hierop nu antwoordt de Heidelbergse niet

met bespiegeling, maar met de verwijzing naar

een historisch feit. Houd dit vast, en zie

wel toe, dat ge u door de ethische dwaling niet

verlokken laat, om het historisch karakter van dit

feit prijs te geven. Men stelt het u zoo verleidelijk

voor, „Vrees niet", zoo fluistert men u in de ziele,

dat we ook maar eenigszins afbreuk zouden willen

doen aan de waarachtigheid van deze zaak. Integen-

deel ook wij belijden van harte, dat er een val

meel geweest zijn. Ook ons is deze gebeurtenis dus

historie. Alleen maar voor ons is ze hoogere

historie. Een historie te hoog om in het kleed van

trik een kort verhaal gehuld te worden. En dus,

wij gelooven wel niet, dat deze Adam er zoo was,

en dat die boom er stond, en dat die slang bekoorde,

en dat toen in verstaanbare woorden alzo tot Eva

gesproken is, maar overigens de zaak als zaak

wordt er ons slechts te vaster door!" En dat zoo

hoorende laat meer dan één zich meeslepen. Ook

bij prijsgeving van den vorm behoudt hij dan

immers de zaken toch. Maar zie toe, deze ethische

begoocheling is niets dan toepassing op de ge-

schiedverhalen des Bijbels van een valsche wijsgeer-

ige opvatting van het verband tusschen idee en

werkelijkheid. Eens dien weg op, raakt ge af van

alle historie, en eens van de historie af, spatten

straks ook deze schoone mythen als zeepbellen

voor u uiteen. Torn er dus zelf niet aan, en duld

niet, dat uw leeraars er aan tornen. Wat in Ge-

nesis III verhaald wordt, moet u werkelijk feilloos

verhaal van alzo gebeurde zaken blijven, of ge

zijt weg."

— Bavink over het spreken van de slang.

Ook Bavink neemt in deze kwestie hetzelfde

besliste standpunt in.

In zijn „Dogmatiek" (tweede druk) vindt men

op bl. 9:

„Het spreken der slang heeft velen op de ge-

dachte gebracht, dat dit verhaal eene allegorie was,

of dat althans de slang geen werkelijk dier was,

maar een naam en beeld voor de begeerlijkheid,

of voor den geslachtslust, of voor de dwalende

rele, of ook voor Satan. Maar deze verklaring

is niet aannemelijk; de slang wordt in Gen. 3:1

onder de dieren gerekend; de straf vs. 14, 15

onderstelt eene werkelijke slang en in 2 Cor.

3:11 is Paulus van dezelfde meening. Ook de

mythische opvatting, die later opkwam en bij velen

ingang vond, is met de bedoeling van het verhaal,

met heel de omgeving, waarin het voorkomt, en

met de doorlopende leer der Schrift in strijd;

bovendien loopende de mythische verklaringen onder-

ling ook zeer ver uiteen. Het spreken der slang

is daarom op eene andere wijze te verklaren;

echter niet met Josephus, uit de meening van

den verhaaler, dat de dieren vóór den val de gave

der taal hadden, want hij heeft pas verhaald, dat

de mensch wezenlijk van de dieren onderscheiden

is, hun namen gaf en onder hen geene hulpe vond;

maar ongetwijfeld uit de inwerking eener geeste-

lijke, bovenaardsche macht."

Men gelieve in dit citaat 2 Cor. 3:11 te ver-

beteren in 2 Cor. 11:3.

Wie bij Bavink dus een „vrijere" opvatting wil

vinden, komt bedrogen uit.

En dat Bavink niet zoo geweten hebben, wat

er al zoo aan deze kwestie vastzit, zal wel bij

niemand opkomen.

Augustus, Calvijn, Kuyper, Bavink huldigen al-

zoo één en dezelfde opvatting.

Voor eenige afwijking kan men zich nimmer op

hen beroepen.

— Berlderd.

Den nieuwen ridders, Prof. Dr C. van Gelderen,

die begiftigd werd met den Nederlandschen Leeuw,

Dr W. A. van Es en Dr G. Keizer, die in de

orde van Oranje-Nassau werden opgenomen, bie-

den wij onzen wel ietwat laten, maar daarom niet

minder hartelijken gelukwensch aan.

HEPP.

Het allerjongste vonnis.

Wanneer ik in den socialistischen stijl wilde spreken,

zou ik boven dit artikel niet schrijven: „het aller-

jongste vonnis", maar: het „allerjongste gericht". Onder

dien naam plegen socialistischen tegenwoordig de critiek

op hun leer aan te kondigen. Toen de heer R. Kuyper

in 1904 opkwam tegen enkele anti-Marxistische beschoon-

ingen van den heer Treub, deed hij het onder den

sprekenden titel: „Het jongste gericht". En thans, nu

na den heer Treub een tweede criticus van de Marxist-

ische ideeën opgestaan is in den heer Eigeman, thans,

zeg ik, heeft dezelfde heer R. Kuyper een tweede anti-

critiek geleverd onder den zoo mogelijk nog meer spre-

kenden titel: „het allerjongste gericht".

Wij willen die spreekwijze niet volgen: de naam wekt

bij ons andere voorstellingen, dan bij dezen rooden

penvoerder; en ook komt de vraag op, of men, zóó

schrijvende, niet verlegen staat als een derde criticus

zal verschijnen, die dan na den „jongsten" en den

„allerjongsten" kwalijk meer een naam krijgen kan.

Toch heeft de betiteling haar waarde, insoverre zij

doet zien, dat de critiek, die personen en stelsels van

den kant van hun tegenstanders ondervinden, voor de

voorwerpen der critiek haar belekenis heeft en een

antwoord kan vragen.

Inzonderheid onder christenen kan dit zoo zijn.

Er zijn er ook, die zeggen, dat men alle critiek maar

in „gelatenheid" moet dragen; zij geven dan aan dit

soort van gelatenheid het epitheton „christelijk", maar

verzuimen daarbij te bewijzen, dat juist deze gelaten-

heid christelijk is. Als b.v. Prof. Obbink de opmerking

maakt, dat de gereformeerden het eigenlijk maar in

christelijken ootmoed moeten dragen, dat ze van de

beschuldiging van farizeïsme niet gauw zullen afkomen,

en dat dit „christelijk-ootmoedig" dragen ook beter

„staat" dan de weerlegging van geleverde critiek, dan

ben ik zoo vrij, op dit punt de eischen der christelijke

ethiek, en de christelijke omschrijving van het begrip

„ootmoed" anders te verstaan dan hij. Het loopt in de

verschillenpunten die naar voren treden in de kerkelijke

debatten, zoowel in de publieke als in de achterbak-

se, niet over de vraag, wat „staat", want het stand-

punt van het „fatsoen" is hier wat burgerlijk, en ook

een beetje al te ver buiten de sfeer van het absolute.

In de botsing der meeningen op kerkelijk en theologisch

gebied gaat het tenslotte om de vraag naar de eeuwige

waarden en de wijze, waarop ze worden doorgegeven

en uitgedragen. Niet antwoorden op beschuldigingen

is in de kerkelijke en geestelijke samenleving m.i. eer-

der openbaring van hoogmoed dan van „ootmoed".

Paulus was niet hoogmoedig, toen hij tegenover de

valsche aanklagers van zich afsprak en dat zelfs deed

tegenover die hem zeer na bestonden. En de man,

die zijn tegenstander maar laat praten, als hij eerlijk

meent, dat die opponent het bij het verkeerde eind

heeft, is gruwelijk hoogmoedig; hij verhindert den tegen-

stander het „jongste vonnis", als het weersproken

wordt, te verduidelijken en te verscherpen door een

„allerjongste" veroordeeling; en als hij dan vast-

geroest is in de overtuiging van zijn eigen onschend-

baarheid, dan laat hij den tegenstander kaln al dieper

in de modder van zijn eigen leugens wegzinken. Als

ik het zoo eens zeggen mag: zoo kweekt men farizeërs.

Want die zijn ook te hoog voor een debat.

Ik zie vooralsnog dus geen gebrek aan „ootmoed"

erin, als ik eens even op de kritische vingers van den

heer Abraham Elffers ga tikken. Deze heer heeft ge-

schreven over „Een nieuw gevaar". Want het zijn heusch

alleen de gereformeerden niet, die zoo gauw „geva-

ren zien". Zijn artikel staat in „Komende Tijden",

1e jaargang, no. 5.

Wie weten wil, wat de auteur verstaat onder dat

nieuwe „gevaar", waartegen hij „waarschuwt" (men

zielt: dezelfde stijl en hetzelfde woordenboek komen

hier te pas als bij de „oudere" gereformeerden, van

wie de heer Elffers niets hebben moet), kan dat gauw

begrijpen uit het volgende. De schrijver constateert

eerst, dat er vele „jongeren" zijn, die het met de Ge-

reformeerde Kerken niet vinden kunnen. Hetgeen ik

toegaf meer te vernemen. En in veel gevallen ook goed

kan verstaan, als ik bedenken, dat zij voor de waar-

deering alleen lokale gesprekken voeren, maar voor de

critiek onmiddellijk op het interlokale net een

aansluiting nemen. Want de wil om zoo lang mogelijk

en zoo grondig mogelijk lief te hebben en zuiver te

kennen, die is zoo christelijk en daarom zoo ootmoedig

en daarom zoo zwaar; maar de aansluiting op den

interlokalen dienst zoodra men aan het critiseeren komt,

is zoo makkelijk; de critiek „staat" en het „interlokale"

vooral ook.

Maar, zegt de heer Elffers, er zijn ook van die

„jongeren", die het nog probeeren met de geref-

kerken. We citeeren letterlijk:

Er is een deel, dat nog altijd op beterschap blijft

hopen en dat de banden van opvoeding en gewoonte,

dikwijls ook uit onbestemde vrees, dat het uitbreken

zich wel eens wreken kon, niet durft door te snij-

den. Die jongeren klemmen zich vast aan enkele

onder de predikanten waarin zij meenen iets van

eigen verlangens te ontdekken en wier woorden de

hoop verlevendigen, dat de kerk zich zal gaan in-

teresseeren voor, ja misschien bemoeien met de vra-

gen die het leven, hetzij dan in godsdienstig, maats-

schappelijk of aesthetisch, opzicht stelt.

Onlangs de Zondagen waarop zooveel preeken hen

niet brengen wat zij zoo broodnodig hebben, on-

danks het zich niet thuis-weten onder hun kerk-

genooten, ondanks de moeite die hun — dank zij

uit overtuiging geboren woorden en daden — door

kerkeraden worden aangedaan, wanhopen zij niet,

want... er zijn toch dominees, die anders wil-

len en daaronder zijn er toch ook wel die het

zeggen.

En inderdaad daar zijn er!

Ziezoo, er zijn dus nog predikanten onder de ge-

reformeerden, die anders willen dan de door deze „jon-

geren" in den steek gelaten dominees.

Vervolgens poogt de heer Elffers van die „goede"

predikanten (zal ik maar zeggen) een omschrijving te

geven, die wanhopig in de war is; om dan te besluiten

met den uitroep „Er zijn, ja waarlijk, „moderne"

Gereformeerde dominees". Met „modern" bedoelt de

heer Elffers blijkbaar niet hetzelfde als „modernis-

tisch" in dogmatisch-theologisch opzicht; „modern" wil

zoo veel zeggen als „ruim"; zoo althans luidt, vlak

daarop, het synoniem.

Maar nu het „gevaar".

Het nieuwe gevaar.

En nu het vonnis.

</

hun best doen, om de diepgaande verschillen, die er zijn, toch maar te bedekken om der wille van den lieven vrede. Hij zag hen wringen en werken om de geschillen in den boezem der gereformeerde kerken toch tot geen prijs tot openbaring te laten komen.

Och kom, zegt nu de heer Elffers, dat is maar een gebaar. Er zijn geen geschillen. Ze zijn 't allemaal, als 't erop aankomt, wanhoopig eens.

Men schrijft hier o.m. 60k „aan gereformeerde zijde”. En dat ze eens in die zijde porren, dat vinden we wel eens goed.

Dit neemt evenwel niet weg, dat we den heer Elffers zijn geschrijf toch ook wel min of meer kwalijk nemen en dat we van hem zeer ernstig verschillen.

En ik acht het niet overbodig, daarop even den nadruk te leggen, omdat ik weet, dat zeer velen denken, of pruttelen, zooda hij. In het constateeren van de nuttelosheid der Gereformeerde beweging of schijnbeweging pleegt men van niet-gereformeerde zijde niet al te angstvallig precies te wezen. Vandaar dat de een de jongeren bezweert den uittocht te verhaasten in naam der stroomingen en de ander hetzelfde doet in naam der stroomingsloosheid onder de gereformeerden. Dus loont het de moeite, het artikel van den heer Elffers wat van nabij te bezien.

Dat we daarbij ietwat ontstemd zijn, spreekt vanzelf. Wie geeft dezen heer het recht, anderen te oordeelen? Wie heeft dezen heer tot rechter over ons gesteld? Wie heeft hem geleerd, de hypocrieten aan te wijzen? Of begrijpt hij soms nog niet, dat zijn met name aanwijzen van predikanten, die jongeren in het geveel komen en de anderen angstvallig ontzien, zoodat ze geen vat op hem krijgen, een domme en brutale beleediging is? De heer Elffers waagt het, de kraamkamer van gereformeerde publicisten te naderen, en verslag uit te brengen van zijn waarneming. Maar hij is er nooit binnen geweest. Hij praat zoo maar wat. En op dit punt is hij hopeloos brutaal.

Doch er zijn nog enkele andere dingen, waarover we met hem eens een gemoedelijk woordje willen spreken.

K. S.

BOEKBESPREKING.

Periodieken.

Het goed geredigeerde Paedagogisch Tijdschrift huldigt in zijn dubbelnummer van Juli-Augustus den bekenden schoolman J. C. Wirtz. Aan Prof. Lindeboom, zoo leest men, komt de eer toe den heer W. aan het schrijven te hebben gezet. Aan het slot roept de redakteur (Dr) J. Waterink uit: „Slechts zeggen we: „welk een werkracht!” en „hoeveel vrucht!” en dat van iemand, die met elf jaar voor de klas stond! En hij is er frisch bij gebleven! Een losse foto van den heer W. wordt als bijlage gegeven.

v. d. S. vervolgt zijn bijdrage: „De taak van den Christen-onderwijzer in verband met de ervaringspsychologie.” Hij komt tot de slotsom: „Er zijn uitzonderingen, waarbij van diep religieus gevoelen sprake kan zijn, maar over 't geheel stelt de religie van het kind teleur; haar schoonheid ligt dan ook niet in wat ze nu op dezen leeftijd reeds is, maar in wat ze belooft en waartoe ze in staat stelt. Eerst in den adolescenten leeftijd gaat ze in vervulling en spreidt ze haar rijkdommen.”

Dr Ph. A. Lansberg schrijft een „Bijdrage tot de psychologie van den adolescent”. Op grond van opgegeven opstellen formuleert hij zijn konklusie in de volgende punten.

10. Natuurgevoel vindt men bij jongens en bij meisjes. De laatste niten het bij voorkeur in verhalende opstellen.
20. Het school-leven interesseert de leerlingen het meest van alle onderwerpen.
30. Over het huiselijk leven zullen jongens na de tweede klas niet bij voorkeur schrijven.
40. Uit opstellen over maatschappelijk leven blijkt gebrek aan organisatorisch vermogen en aan synthetischen blik, — ook al zijn het eenvoudige onderwerpen.
50. Bij den adolescent toont zich ontwakend maatschappelijk gevoel, dat te zijner tijd offervardig is.
60. Verhalende opstellen krijgt men percentsgewijze het meest en het best van de hand van vrouwelijke leerlingen.

HEPP.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Burum: J. J. Bouwman te Urk en H. Moolhuizen te Krommenie.

Bedum: H. de Bruijn te Nieuwendijk en M. Uijenhoudt te Coevorden.

Groningen: G. O. Donner te Emmen en J. G. Feenstra te Scheveningen.

St. Laurens: A. Koning, cand. te Nieuwerbrug a. d. Rijn en J. Maaskant, cand. te Ruisoord.

Werkendam: E. A. Groenewegen te Halfweg en J. v. d. Spek te Spijkensse.

Beroepen te:

De Lier: W. Moene te Oostburg.

Helmund: cand. C. Stam te IJsselstein.

Haarlem: cand. C. Stam te IJsselstein.

Schoonoord: cand. S. Oegema te Grafhorst.

Werkendam: J. v. d. Spek te Spijkensse.

Woubrugge: cand. C. Stam te IJsselstein.

Zalk en Vercaten: cand. A. Koning te Nieuwerbrug a. d. Rijn.

Aangenomen naar:

Oudega (Small): cand. W. E. Gerritsma te Emmen.

Zweeloo: cand. G. Ubbink te Dieren.

Bedankt voor:

Rotterdam: Kollumerpomp, Nieuwlande (Dr.) en Zalk: cand. W. E. Gerritsma te Emmen.

Zuidwolde: D. B. J. v. d. Meulen te Oostmeer.

Zegwaard en Velseoord: Herm. Knoop te Kooten.

Afscheid van:

Nieuwerkerk a. d. IJssel: A. M. v. d. Berg. Tekst Haha-

kuk 3:2 (midd. ged.).

Westbroek: J. Bosch. Tekst 1 Cor. 16:22-24.

Intrede te:

Hoogeveen: J. Meijer. Tekst Luk. 6:12b.

Lollum: H. Th. van Munster. Tekst 2 Cor. 5:20 en 21.

Praep. examen. Door de classis Haarlem der Geref. Kerken is praeparaat getuigen en met algemeene stemmen toegelaten om te staan naar het ambt de heer W. J. Hoek, theol. student aan de Vrije Universiteit. De heer Hoek is bereid de kerken te dienen en zal gaarne een eventueel beroep in overweging nemen. Zijn adres is: J. de Braijstraat 6, Haarlem.

Door de Classis Assen der Geref. Kerken werd in haar vergadering van 9 September praeparaat getuigen en met algemeene stemmen toegelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten, Cand. D. Feenstra te Woudsend, beroepen predikant te Borger (Dr.).

De Herman Kuiper van Grand Rapids, tot voortzetting van zijn studie thans in ons land, is gaarne bereid in onze kerken in de Bediening des Woords voor te gaan. Zijn adres is: Zeilstraat 58, Amsterdam.

Het predikaatambt. De classis Apeldoorn der Geref. Kerken heeft besloten, bij kandidaten in de theologie, die zich bij haar aanmelden voor het praeparaat-examen, een onderzoek in te stellen naar de beweegredenen, die hen geleid hebben tot het staan naar het ambt van Dienaar des Woords.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Den Haag: S. v. d. Molen te Zierikzee en G. Salomons te Amersfoort.

Slidrecht: J. P. Meijering te Nieuwpoort en J. A. Bink te Maarsseu.

Beroepen te:

Leerdam: J. B. G. Croes te Buseum.

Bedankt voor:

Broek op Langendijk: A. Zwiep te Hillegom.

Haarlem (2e pred. pl.): W. Vos te Dockum.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Tweetal te:

Borsselo: H. Kieviet te Veenendaal en A. Verhagen te Middelburg.

Beroepen te:

Nieuw-Beijerland: G. H. Kersten te Iersake.

Pateren en Kalamazoo: M. Hofman te Krabbendijk.

Bedankt voor:

Aagtekerke: M. Hofman te Krabbendijk.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Amsterdam (vac. J. H. Wiersma): B. Gijzel te Dlist; J. Nieuw te Katwijk a. Zee en J. Stobouwer te Weesp.

Joure: C. D. Israël Jr te Koudekerk a. d. Rijn; Tj. Jonker te Biezelinge en L. Moolhuizen te Minnertaga.

Beroepen te:

Amsterdam-Noord (vac. J. J. Stam): C. Koningsberger te Blokkyl.

Aalsmeer: H. W. J. C. Hanselaar te Zevenbergen.

Berkenwoude: cand. L. R. v. d. Broek te Utrecht.

Bergambacht: H. Japchen te Ede.

Harkerhorne: J. A. Steenbeek te Dantumawoude.

Oudewater: G. Buns te Munster.

Steenwijk: D. M. Blankhart te Nijverdal.

Aangenomen naar:

Hatten (2e pred. pl.): G. J. Koldewijn te Zetten-Andelst.

Hijlaard: Dr. J. A. Snothlage te Emmonsborg.

Reitsum: W. J. de Wilde te Koudum.

Scherpenisse: D. Los te Mijnsheerenland.

Bedankt voor:

Ransdorp-Schellingwoude: W. Reus te Westkapelle.

Vreeswijk: J. F. Roth te Almkerk.

Waarder (toez.): G. Alers te Nieuw-Lekkerland.

Intrede te:

Jutfaas: J. Hengeveld. Tekst Matth. 4:19.

Klaaswaal: H. Bogers. Tekst 2 Cor. 5:19 en 6:1.

Emeritaat. De P. Zand, lid der Tweede Kamer, had tegen 15 September emeritaat aangevraagd en zal 13 Sep afscheid nemen van de Ned. Herv. Gem. te Delft.

De Centraal Bond voor Inwendige Zending en Christelijk Philanthropische Inrichtingen hoopt Maandag 21 deze zijn jaarlijksche algemeene vergadering te houden in „Pelsicht”, Hobbemastraat 1 te Amsterdam.

De ochtendvergadering om 11 uur, zal zijn gewijd aan de behandeling van huishoudelijke aangelegenheden waaronder het jaarverslag van den penningmeester, terwijl in de middag bijeenkomst, welke om 2 uur aanvangt, rapporten zullen worden uitgebracht door den inspecteur Mr. A. de Graaf met het onderwerp: „Terugblik”. Overzicht van de inspectie van den Centraal Bond van Chr. Phil. Inrichtingen in Nederland, van 1907-1925, en door den directeur Dr. Norel Jzn met het onderwerp: „Verslag en uitzicht”.

De middagvergadering is voor belangstellenden toegankelijk.

„De Reformatie” is door zijn groote oplage HET blad voor FAMILIE-ADVERTENTIE. Onze Gereform. kringen gelieven daarmede te rekenen.

N.V. „REFORM”
Dir. E. BOERMA
Groningen Amsterdam
Hoerestraat 58 Hokin 78
Dames en Heeren-
kleedermakerij
Conspers door het ge-
heele land te ontfangen

Bij de Uitgevers van dit blad is verkrijgbaar:

KAART VAN DE Geref. KERKEN IN NEDERLAND,

met alphabetische naamlijst.

De Classen-indeling is op de kaart aangegeven. Formaat 60 x 70 c.M. Prijs 35 cents. Franco toezending na ontvangst van het bedrag.

GLAS IN LOOD.

Geschilderd en gebrand Glas.

J. BROERE - ROTTERDAM

Opgericht 1896

DIJKSTRAAT 115-117-119

Telefoon 2407.

**GROEN
ELOUT
MACKAY**

**KUYPER
LOHMAN
DE VISSER**

Van bovenstaande pleitbezorgers van het Christelijk Onderwijs lieten wij GROOTE PORTRETten vervaardigen in koper-diepdruk. De prijs van dit zestal portretten in lijst (buitenmaat 37 x 46 c.M.), verpakt in kist, bedraagt f 30.— inclusief emballage. — Bestellingen kunnen onmiddellijk worden uitgevoerd.

GOES.

OOSTERBAAN & LE COINTRE.

Zijt ge wellicht bestuurslid van een Chr. Schoolvereniging?

En leest gij als zoodanig ook het Weekblad

„DE SCHOOL MET DEN BIJBEL”?

Zoo niet, vraag dan enkele nummers ter kennismaking bij de Uitgevers

OOSTERBAAN & LE COINTRE, GOES.

GANZEVOORT'S ORGELHANDEL - ZWOLLE

MANNBORG
LIEBIG
LINDHOLM

Vraagt
Catalogus

WORCESTER
STANDARD
HILDEBRANDT

RUILEN

VERHUREN

REPAREREEN

DISSERTATIE

Wie een Dissertatie wil laten drukken, verzuime niet model en prijs aan te vragen ter drukkerij van

OOSTERBAAN & LE COINTRE

GOES

DOELMATIGE RECLAME VERGROOT DEN OMZET!

DE REFORMATIE

biedt een uitgezochte gelegenheid tot het maken van reclame onder koopkrachtig publiek. Vraag nog heden voorwaarden bij abonnement.

OP DEN UITKIJ

heeft de beste mededeling geeft per jaar evenveel in tuur als 21 boeken ieder in ruim honderd blz.,

geeft per jaar 400 model ten,

geeft in December een kunstbijlage: een kleure productie naar fraai schied geeft artikelen op elk en boeiende verhalen, is door de Chr. pers als strijd geprezen,

komt daarom voor Uw nement in aanmerking. Begin 2e jaargang: Oct. Verachtigt: Ien en Zaterdag van iedere

Prijs per kwartaal f22 VRAAGT PROEFNUMMER

GEBR. ZOMER & KEUNE

WAGENINGEN

Medewe
C. Bro
De J.
dam: L
's-Grave

Prof. Dr.

INHOUD: Uit d
— Kerkelij
nis II.
Verkeerde va
schouw.

De wervel
zalem komer
legerbenden
deren, te ver
als ballingen
gebroken, als
zalem is er
Zijn volk lev
stormde Jer
vernieuwden
heid ontvang
te vergelijken
lijk leggen
Het Woo
oosterling za
telijken zin.
en doortrok
vernieuwden
kende heerlij
in Wien Isra
zalem wordt
Jezus Christ
ge kânt he
is weg. Die
op Zich ge
gedragen. He
zelen. Om o
toen Hij hing
dat gebroker
uit het graf
en... hoe
'theil aan

Afbreken
kende heerlij
len, die Hij
Christus ste
Zoo hande
kene wegwa
priester bij
Uw God
heid, die op
mand en n
belijdt.

Zoo hande
op den weg
als een hulp
worden genc
tot een apos
dragen in he
toe.

Afbreken
dan tevoren
Zijn kerk, m
genade tot

De waarac
ouden mens
mensch: afbr
heerlijkheid
Geest.

Die afbra
Gods liefde
alles ons op
gebouwd. Ni
stuk. Ons m
Er mag gee
uitzicht en
in de aarde